

sare-n ochi

“Un mereu tânăr calpuzan de idei” (I)

Laszlo Alexandru

Este important cu cine te însoțești, pentru a le transmite celorlalți cine ești. Liviu Bordaș, om tânăr, afirmat prin migăloase studii de orientalistă, denotând răbdătoare stăgii printre rafturile bibliotecii, ține cu tot dinadinsul să ne semnaleze cine este el inclusiv în planul discursului civic, al valorilor publice. Și-atunci se însoțește cu figura lui Nae Ionescu, pe care se simte dator să-l scoată din șanțul vremii, prin recenta sa broșură cu nume rebarbativ: *Apașul metafizic și paznicii filozofiei* (Buc., Ed. Humanitas, 2010).

E lucru știut că diversele etape istorice își au figurile tutelare, personalități culturale care își pun amprenta asupra epocii. Lăsându-se influențate de ea, o pilotează pe poteca sinuoasă a “spiritului vremii”. Nae Ionescu ar fi putut fi un asemenea punct de reper în frământata perioadă interbelică, pentru anii care au pregătit ascensiunea totalitarismelor. Fără o doctrină politică fermă, el s-a mișcat pe roza vânturilor în planul vieții publice: dușman constant al liberalilor; aliat de circumstanță al țărăniștilor, iar apoi adversar al lor. Partizan al întronării lui Carol al II-lea, și apoi marginalizat de acesta. Admirator frenetic al extremismului legionar, ale cărui valori otrăvite le-a răsădit în suflurile multora dintre discipolii săi. Adept al autohtonismului auto-suficient și inamic al democrațiilor occidentale tolerante. Susținător al hitlerismului, al fascismului și - în ultimii săi ani - al antisemitismului, în numele prevalenței colectivității asupra indivizilor și a majorității asupra minorităților. Apologet al valorilor ortodoxiste orientale și contestatar al celor catolice, central-europene.

La acest șirag de perle s-a adăugat și diamanțul coroanei. Filozoful cu operă orală, magistrul care-și învârtă politic învățării - cu valorile extremei - de la catedră s-a revelat într-o prea strânsă cochetărie cu meditațiile filosofice ale altora, care apucaseră deja, vai, Doamne, să le scrie și să le publice. Tot mai mulți specialiști, de-a lungul deceniilor, au început să rostească, în legătură cu Nae Ionescu, detestabilul cuvânt “plagiat”. Asupra acestui ultim detaliu al colțului năframei își ațintește privirile Liviu Bordaș, străduindu-se să-l lumineze în broșura sa. Post-a sau ba Nae Ionescu un plagiator? Bordaș zice că nu. Pesemne că, în fasciculele succesive, ne va oferi justificări și pentru celelalte aspecte delicate. Post-a sau ba Nae Ionescu un hitlerist (și și-a construit cumva averea inclusiv din pușculița serviciilor secrete germane)? Post-a sau ba Nae Ionescu un militant legionar? Cine știe ce miracole mai aflăm de la Bordaș, în alte și alte cărțile purtând eticheta curățătoriei “Nufărul”.

În tot cazul, majoritatea valorilor pentru care s-a zbatut Nae Ionescu în interbelic (admițând că le-am putea sintetiza, totuși, într-un singur fascicul determinant) și-au demonstrat pînă azi efectele nocive, chiar letale. Și au căzut în desuetudine. Ce rost mai are, atunci, recuperarea promotorului lor? Cui folosește repunerea în lumină a sofismelor năște? Ce poteci buruinoase ne mai poate lumina acest personaj, în ziua de azi, aflată preponderent sub semnul democrației, al pluralismului, al toleranței, al

valorilor occidentale?

Răspunsurile lui Liviu Bordaș în această direcție sînt doar subsidiare, autorul insistînd să așeze o cărămidă pioasă la monumentul Profesorului. Care ar face parte dintre cei “mai curajoși sau mai talentați în practica filozofării” (p. 6), dintre “cei care fac filozofie pentru că nu pot altfel” (p. 7). El are de luptat cu “paznicii filozofiei”, cu “șmecherii”, “proștii” și “profitorii”, cu “filozofii care învață tot ce s-a spus despre diferite probleme în alte păți; ei nu atacă o chestiune de fond, ci informează asupra a ceea ce s-a realizat aiurea; nu vorbesc niciodată de, ci totdeauna despre, un fel de meseri-ași” (p. 6). Astfel pusă problema, este limpede că junele detectiv își închipuie lumea în alb și negru, cu eroul aspirațiilor sale proiectat sub diadema spirituală, în opoziție față de pegra mediocrității. Tot restul argumentației lui nu va avea alt rost decît să justifice o asemenea construcție caraghioasă.

Documentaristul înțelege totuși să-și facă datoria în mod conștiincios. Aflăm de la el că o serie întreagă de intelectuali, de cele mai diverse calibre și orientări politice, l-au privit pe profesorul bucureștean cu circumspecție. Nichifor Crainic îl acuza că e “puțin plagiator”, întrucît ar fi preluat în articolele sale de gazetă teorii din *Mein Kampf* al lui Adolf Hitler (p. 10). G. Călinescu, pe partea sa, notează că la Nae Ionescu “noțiunile de viață, trăire, experiență, structură ar veni de la Dilthey, nelineștea, tragedia vieții, irationalismul de la Kierkegaard, Heidegger și Șestov, ideea de destin de la Spengler și Keyserling, raționalismul mistic de la Massis, preocuparea pentru filozofia religiei de la Dilthey și neotomism, ortodoxismul de la Berdiaev, altoit însă cu catolicismul lui Massis și cu idei din gnosticism și origenism. În fine, metoda gîndirii în libertate și în mijlocul discipolilor s-ar datora lui Keyserling” (p. 11). Cum comentează Bordaș al nostru această zdrobitoare listă de influențe, pe care G. Călinescu o pune în spinarea lui Nae Ionescu spre a-i sublinia lipsa de inovație? “Într-o amplă recenzie, el [G. Călinescu] îi recunoaște Profesorului meritul de a fi un intelectual bine informat” [sic! - p. 11]. Stupefiantă răstălmăcire! Lista autorilor “ciupiți” de ideile lor ar veni doar să îngroașe erudiția “ciupitorului”, care e glorificat suplimentar și prin majuscula reverenței supuse. *Please don't insult my intelligence.*

Recuperatorul de la Humanitas are de luptat, în realitate, împotriva unui întreg curent de opinie. Se pictează pe sine însuși în postura celui care duce apa la mare cu o găleată găurită. “Alegațiile asupra lipsei sale de originalitate [a lui Nae Ionescu] erau însă mai vechi. Începînd ca reacție a profesorilor colegi la criticile ironice cu care îi gratifica, precum și la popularitatea sa crescîndă printre studenți și tineri intelectuali, ele s-au transformat repede în într-o muniție mereu reîncărcată de neprieteni săi. Încetul cu încetul, au crescut la dimensiunile unui folclor universitar și gazetăresc care i-i pune în cîrcă pe aproape toți gînditorii mai interesați ai vremii” (p. 12).

Nicolae Bagdasar notează că Nae Ionescu și-a pescuit ideile unui curs de logică din Karl Marbe, *Die Gleichförmigkeit in der Welt* (p. 12), și argumentele unei conferințe - din Oswald Spengler (p. 14). Dimitrie Gusti remarcă influența lui Rudolf Otto, *Das Heilige*, în cursul de filozofia religiei (p. 13). C. Rădulescu-Motru observă gîndurile lui Clemens Baeumker, conducătorul de doctorat al lui Nae Ionescu, vîrite în cursul de istoria logicii (p. 13). “Un fost student” (?) recunoaște în cursurile magistrului judecățile exprimate deja de Ludwig Klages (p. 13-14). A. P. Samson îi atribuie ipotezele lui Arthur Liebert (p. 14). “Tudor Vianu îi contestă orice originalitate, considerîndu-l un reprezentant al lui Spengler și al «încă vreo cițiva nemți actuali», pe care i-ar fi folosit fără să-i numească” (p. 15). Mihail Sebastian constată că întreg cursul lui Nae Ionescu despre logica colectivelor e preluat după Spengler, *Jahre der Entscheidung* (p. 15). Nicolae Iorga îi neagă originalitatea concepțiilor din publicistică (p. 15).

După cum se vede, printre acuzatorii lui Nae Ionescu se numără specialiști reputați, dintre care unii au susținut pe umerii lor catedre universitare cu pondere și nu și-ar fi perilitat statura profesională de dragul unor presupuneri frivole. Ipoteza invidiei lor mărunte, împotriva “succesului de public” al competitorului Nae - pe care Liviu Bordaș o lansează pe nerăsuflete -, este de natură să subzecească, în plan etic, credibilitatea broșurii polemice aflate acum în discuție. Căci aruncă suspiciuni tocmai asupra obiectivității de apreciere a vorbitorului.

Trebuie adăugat că nici felul în care Nae Ionescu a înțeles să se apere împotriva imputărilor de plagiat, de haiducie pe domeniile științifice stăpînite de alții, nu a fost în măsură să disipe bănuielile. În loc să le comunice, cu transparență, studenților listele bibliografice care îi ghidau cursul și din care aceștia ar fi urmat să-și pregătească examenele, magistrul nu doar că le-a trecut sub tăcere, dar a interzis de-a dreptul consemnarea prelegerilor sale (p. 18)! O exigență didactică cel puțin stranie.

Iar cînd venea vorba despre importanța clarității în activitatea științifică, a originalității ideatice, a recunoașterii priorității cronologice și a proprietății altcuiva asupra universului conceptual prezentat, opinia maestrului era perplexantă: “Pentru un om care gîndește personal, nu există plagiat sau influență. O idee pe care am găsit-o eu e a mea și e originală, chiar dacă ar fi gîndit-o și scris-o trei sute de înși înaintea mea” (p. 129). Dacă un profesor de filozofie le va preda mîine, de la catedră, învățăcelor extaziați că nu există conceptul de asasinat, fiindcă oamenii sînt oricum muritori, așa că mai devreme sau mai tîrziu tot la cimitir ajungem - argumentația lui trîznită poate fi întîmpinată cu zimbetele aferente. Dar dacă același personaj va trece lauciderea oamenilor pe stradă, în numele paradoxelor ieftine, va sfîrși desigur la pușcărie, pentru a i se reaminti strînsa legătură dintre lumea cuvîntului și lumea faptelor. De mirare doar că, după aproape un secol, apare un explorator fără busolă, care se apucă să elogieze șarmul focurilor de revolver trase la întîmplare, în numele înțelepciunii filosofice.